

Ørjan

og

Astrid

har

tre

barn

med

hørselshemming.

For

å

minske

avstanden

til

barna,

lærte

de

seg

tegnspråk.

Tospråklighet

vil

styrke

barna

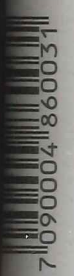
inn

i

fremtiden.

Ørjan og Astrid har tre barn. Alle er født med hørselstap. De løser hverdagen ved å lære seg tegnspråk. Det er *ikke* alle som gjør.

Astrid og Ørjan Svartefoss vet ikke hvordan det er å ha normalthørende barn.

De vet de vil gjøre alt for å legge til rette for en best mulig fremtid for barna. Men hva er egentlig fasiten?

– Lurte alle

Det var da lillesøster (4) snakket til foreldrene uten å bruke stemmen, at foreldrenes mistanke om hørselstap ble styrket. Jentungen var to og et halvt år, og hadde vært til utredning i om lag ett år.

Lillesøster hadde gjennomgått hørselsscreening da hun ble født. Den passerte hun. Men det var småting som gjorde at foreldrene begynte å lure. Hun gikk rundt med en ansent mine, og virket hele tiden søkende. Kunne det være at hun reagerte på omverden når hun så at foreldrene eller andre rundt seg reagerte? Hvorfor likte hun ikke å se tegnefilmer på TV?

Men da hun var til utredning, og gjennomgikk den første hørselstesten ved Høresentralen på Haukeland universitetssjukehus, var resultatet godt. Testen gikk på at hun skulle legge på lekeklosser hver gang hun hørte en lyd.

– Hun så nok på kroppsspråket til audiografen at han forventet at hun skulle reagere. For oss kunne ikke resultatene fra testen stemme, mimrer Ørjan.

En test med et apparat som målte hørselsbanene fra indre øre til hjernen viste stort sprik mellom de to testene, og hørselstapet ble slått fast.

Endret oppførsel

Da lillesøster fikk høreapparat, forandret hun oppførsel, forteller foreldrene. Språkutviklingen skjøt fart. Kroppsspråket endret seg. Fra å ha en forknytt holdning, var det som om den vesle kroppen senket skuldrene. Astrid demonstrerer transformasjonen. Hun krummer seg, spenner kroppen og setter opp et strengt fjes, før hun retter opp ryggen og slapper av med kroppen.

– Dette har vi sett før?

Å oppdage årsaken til lillesøsters oppførsel var befriende, forteller foreldrene.

– Det var helt greit å få bekreftet det vi egentlig hadde mistanke

om, men ikke helt skjønnte. Ikke minst er det befriende - nå hører hun, sier Astrid, mens Ørjan nikker samtykkende.

Men selv om hørselstapet til lillesøster ble bekreftet i 2013, var det ikke gitt at også storesøster (6 1/2) og etter hvert yngstemann (1 1/2) skulle bli fanget opp.

– Storesøster var tidlig ute med språkutviklingen. Ja, hun hadde problemer med væske i øret og måtte legge inn dren gjentatte ganger, men vi hadde ingen mistanke der, forteller Ørjan.

Snart fant de ut at også eldstejenta hørte dårlig. Plutselig satt paret med to små høreapparatbrukere. Og etter hvert som lillebror vokste til, begynte foreldrene å gjenkjenne enkelte mønstre. Tegn de hadde undret seg over hos storesøstrene.

– Han reagerte ikke når det kom noen inn dørene. Etter hvert gikk det opp for oss: Dette har vi sett før.

Et bevisst valg

Ørjan og Astrid har valgt å supplere kommunikasjonen hjemme

med tegnspråk, eller rettere sagt: Tegn til tale. Astrid og Ørjan begynte på «Se mitt språk» i januar. De vet ikke hvordan hørselstapet vil innvirke på barna, og har derfor inntatt en føre-var-holdning.

– Som foreldre er det vi som skal ta valget: Skal vi gå for tegnspråk, eller ikke? Vi ønsker fasitsvar, men det finnes ingen entydige svar. Men når vi snakker med hørselshemmede og foreldre til barn som hører dårlig er svaret entydig; gå for tegnspråk. Det gjør at vi kan avlaste kommunikasjonen, og at barna får mulighet til tegnspråklig deltakelse senere i livet, forklarer Astrid.

Hun understreker at dette er familiens egne erfaringer og ståsted de går ut fra.

– Med tegnspråk åpner flere muligheter seg, og ser vi hvor nyttig det er for oss og dem. Vi føler oss heldige som har fått vite om «Se mitt språk».

«Ball»

– Dessuten er det enklere for barna å lære tegnspråk nå mens de er små, kommer det fra Ørjan.

Faren forteller om yngstemann på et og et halvt som svarer foreldrene på tegn, og lyser kry opp når han skal vise sønnens favorittegn for tiden - «ball»: Hendene krummes og former en ball, jo større ball det er snakk om, jo større bevegelser.

Foreldrene forklarer at tegnene de bruker er enkle, og supplerer talespråket. Ved å peke, vise eller finne på egne tegn der tegnkunnskapene ikke strekker seg til, understreker og forsterker tegnene det de sier til barna.

– De kan leve godt med tekniske hjelpemidler, men blir fort sliten. Da kan de dra nytte av det visuelle, sier Astrid, og legger til at de slik legger et godt grunnlag for fremtiden.

Hvem vet om hørselstapet blir større med årene, og barna ønsker å ta høyere utdanning? Muligheten til å bruke tegnspråktolk vil være god å ha, mener Astrid.

Støy og mas

Ved hørselshemming er det flere hensyn som må tas. Alle tre viser ulik grad av hørselstap. Lillesøster

– Det finnes gode hjelpemidler

UTFORDRENDE: – Som foreldre er det vi som skal ta valget: Skal vi gå for tegnspråk, eller ikke? Vi ønsker fasitsvar, men det finnes ingen entydige svar. Men når vi snakker med hørselshemmede og foreldre til barn som hører dårlig er svaret entydig; gå for tospråkighet for barna, som har ulik grad av hørselstap.

er den med størst utfordring. Bare en bytur gjør henne fort sliten.

– Da er det mye støy og mange lyder og inntrykk som skal fordrøyes, forklarer Ørjan.

– Når vi bruker tegnspråk som avveksling, ser vi at hun senker skuldrene sine, sier Astrid.

Hjemme er foreldrene vare på at det kan oppstå misforståelser.

– De får ikke alltid med seg alle beskjeder. Det kreves mer av oss, barnehage og skole når det gjelder kommunikasjonen, begynner Ørjan.

– Jentene opplever nok oss som masete når vi gir samme beskjed flere ganger, og må dobbelsjekke,

supplerer Astrid.

Aha-opplevelser

Veien blir til mens de går. Samtidig som foreldrene følger «Se mitt språk», er lillesøster deltidselev på Nattland skole, avdeling Hunstad. Der har de både barnehage og skole for døve. Seks uker i året reiser lillesøster inn, og foreldrene ønsker nå å øke oppholdet til tolv. Det finnes ulike tilbud ut fra barnets behov; storesøster er kurselev, og har opphold tre dager i semesteret. Astrid og Ørjan har foreløpig ikke tatt noen valg for lillebror, som fortsatt er under utredning.

– Vi ser at kompetansen de har på Hunstad er nyttig for både oss og lillesøster. Når hun har hatt lesestund på tegnspråk får hun med seg så mye mer. Hun kommer hjem og klarer å formidle mer av innholdet og har større begrepsforståelse, forteller Astrid.

«Se mitt språk», som retter seg mot de voksne, foregår hovedsakelig hos Statped Vest, men også på Ål folkehøyskole for døve. Vestlandsgruppen Ørjan og Astrid følger består av foreldre til ti barn på noenlunde samme alderstrinn.

– Både innholdet i kursene, og å møte andre foreldre, har vært svært nyttig. Særlig har det å møte

folk som selv er døve eller hørselshemmet vært erfaringsrikt, det har gitt oss bedre grunnlag for veien videre. Og så har vi fått en del aha-opplevelser, sier Ørjan.

Ting ved situasjoner og oppførselen til barna som var vanskelig for foreldrene å sette fingeren på, ble her forklart. Som hvorfor lillesøster ikke var begeistret for tegnefilmer på TV: Figurene gjør det vanskeligere å lese handlingen ut av kroppsspråket.

– Ingen «mirakelkur»

Foreldrene understreker at høreapparatene som de to eldste jentene bruker ikke er noen

«mirakelkur».

– Vi møter mange som tror at bare jentene får høreapparat fikser det alt, sier Astrid, og fortsetter:

– Høreapparat er ett av flere gode tekniske hjelpemidler, men det blir ikke optimalt. De blir raskere sliten, og har vansker med å være konsentrert til enhver tid, sier Astrid, mens Ørjan forteller om oppussingen av huset, der de samtidig forsøker å legge til rette for gode lydforhold for barna.

Hva fremtiden bringer, er også ukjent. Ønsket er at barna skal gå på nærskolen, men med hva slags undervisning; teknisk tilrette-

men ingen mirakelkur

tegnspråk. Det gjør at vi kan avlaste kommunikasjonen, og at barna får mulighet til tegnspråklig deltakelse senere i livet, forteller Astrid Svartefoss. Hun og mannen Ørjan har valgt å

FOTO: ANNE JO LEXANDER

legging, eller undervisning på tegnspråk?

– Vi ønsker at barna skal få den lokale tilknytningen og lokalt nettverk. Spørsmålet er hvor langt det lar seg gjøre å tilrettelegge omgivelsene. Vi har ingen fasitsvar, det er mange aspekter som skal vurderes. De skal også trives med valget vi tar for dem, og vi har ikke landet på noe ennå, sier Astrid og rister lett på hodet.

40 UKER: «Se mitt språk» består av en kurspakke på 40 uker, og går over 16 år. På Vestlandet har Statped Vest ansvar for rundt 100 foreldre.

FOTO: ANNE JO LEXANDER

HØRSELHEMNING

- Betegnelsen hørselshemmede omfatter både døve og tunghørte. Totalt regner man med at det er 250 000–300 000 hørselshemmede personer i Norge, 3500–4000 av dem er døve. De fleste hørselshemmede er eldre mennesker hvor hørselstapet skyldes aldersforandringer i det indre øre, hørenerven og de sentrale hørselsbaner. Det totale antall hørselshemmede barn anslås å være mellom 2 og 3 promille.
- Et anslag fra Norges Døveforbund sier at det finnes ca. 16 500 brukere av norsk tegnspråk. Blant disse er det både døve, tunghørte og hørende.
- Tospråklighet er en del av den norske språkpolitikken.
- I St. meld.35 (2007-2008) «Mål og mening. Ein heilskapleg språkpolitikk», slås det fast at tegnspråkbrukere er en tospråklig minoritet.

Kilder: Store Norske Leksikon og Språkrådet

Med 650 likemenn landet rundt, kan man gjennom Hørselshemmedes Landsforbund (HLF) møte andre i samme situasjon.

– Vi er en møteplass som inviterer foreldre og barn til sosialt samvær, der folk deler egne erfaringer om det å ha et barn med hørselsutfordring når det gjelder familieliv, skole, barnehage og opplæring, samt det sosiale for barna i hverdagen, forteller Anders Hegre, generalsekretær i HLF.

Han forteller videre at HLF er opptatt av at barn skal ha grunnleggende språkopplæring og tilegne seg kommunikasjonsferdigheter.

– Det enten det er «Se mitt språk» eller at de baserer seg på en talespråklig tilnærming, sier han og legger til at de vektlegger retten til å velge omgjen om den ene retningen ikke var den som fungerte best likevel.

– Forskjellen ligger i oppfølgingen i kommunene; opplegget i barnehager og skoler er ikke alltid like bra. Barn med hørselsutfordringer faller gjennom, enten de bruker tegnspråk eller talespråk. Utover dette er det alltid potensial for bedre informasjon i alle ledd, både om det tekniske og om oppfølgingen i kommunikasjonsmetode.

HVA SKJER?

- I løpet av dagene på barsel vil hørselen til barnet bli målt med otoakustiske emisjoner (OAE). Denne hørselsmålingen er objektiv og tester funksjonen til det indre øret. Testen gjennomføres ved å sette en liten propp i barnets øregang og sende små klykelyder inn i øret.
- Denne målemetoden gir ingen informasjon om graden av hørselstap. Ved fravær av respons («refer») kan øret være døvt eller det kan være et «ubetydelig» hørselstap. Det er derfor viktig å utrede hørselen videre med målemetoder som kan fastslå hvor stort hørselstapet er.
- En «pass» på denne hørselsscreeningen, OAE, viser med relativt stor sikkerhet at barnet har et normalfungerende indre øre.
- Selv om nyfødtscreening av hørsel gjør det mulig å avdekke hørselstap tidlig, så vil det alltid være barn som det er vanskelig å fange opp.
- Eksempler på dette kan være når hørselstapet:
 - er progredierende, altså at det blir større etter hvert,
 - oppstår etter sykdom, for eksempel etter hjernehinnebetennelse
 - er en ettervirkning av sterke medisiner, for eksempel etter kreftbehandling
 - er påført i forbindelse med en ulykke
- Det er derfor alltid viktig at foreldre som uttrykker bekymring for sitt barns hørsel, blir henviset videre.

Kilde: Statped / Sansetap.no

– Språk er nøkkelen til egenutvikling

– Med både tegnspråk og norsk i bagasjen kan barn og ungdom velge det språket som er mest hensiktsmessig i ulike situasjoner, sier Camilla Bøe.

– Men da må de kunne begge deler, understreker seksjonslederen ved Statped Vest, avdeling hørsel.

Kurs i og på tegnspråk

Vi er på Hunstad skole, der Statped Vest, avdeling hørsel også holder til. Det klappes kraftig bak ryggen på Bibbi Crone Leinebø. Hun reagerer ikke.

– Bibbi er stakk døv, forklarer Solveig K. Breivik til forsamlingen, før Leinebø snur seg og forteller med lun humor om sin egen oppvekst og bakgrunn på tegnspråk.

En stemmetolk oversetter det Leinebø sier for dem som ikke er like stødig i tegnspråk.

Tospannet - en døv og en hørende - er en av flere foreleserne under kursrekken «Se mitt språk», kurspakken for foreldre med hørselshemmede barn. Den inkluderer tegnspråkopplæring, praktisk informasjon og lærdom om døves kultur, miljø og normer, og gis uavhengig om barna går på døveskolen, hjemskolen eller er deltidslever.

Når Askøyværingen er på besøk, er syv foreldre tilstede på kurset. De fleste av dem har deltidslever ved skolen. Mens noen satser på tegnspråk som hovedspråket å kommunisere med, har andre satt seg mål å gi barna tegn som støtte til talespråket. Felles er at alle er der for å gi barna muligheten til tospråklighet.

Dagens tema er identitet. På skjermen vises en tegning av en fyr med store ører. Breivik forteller at barna de møter har mange innspill og tanker til tegningen når de blir vist den. De går på det samme: «Se meg som jeg er, ikke bare ørene mine.»

– Våre deltidslever er stort sett de

eneste på hjemskolen med hørselshemming. Her får de treffe andre, og vårt mål er å skape en god ramme for elevene. Her opplever de at de har mye til felles, opplevelser og erfaringer de ikke kan dele med andre på hjemskolen. Vi ser at de har stort utbytte av å være her, forteller Breivik.

Om barnet trenger tegnspråk eller ikke har ingen direkte sammenheng med hørselstapet. Vårt mål er at barna skal få mulighet til tospråklighet slik at de kan bruke det språket som er mest hensiktsmessig i den enkelte situasjon.

Camilla Bøe

100 deltakere fra Vestlandet

Det er Statped som har ansvar for kurspakken «Se mitt språk», som går over 40 uker og følger barna fra de er små til de fyller 16. Per dags dato er Statped Vest i kontakt med rundt hundre barn med ulik grad av hørselshemming fra førskolealder til 10. klasse. Det yngste barnet er åtte måneder gammel.

– Alle som har hørselshemmede barn kan søke om å delta på kurset, forteller Bøe, og legger til:

– Jo tidligere en kan komme, jo bedre. Det vil bidra til å sikre normal utvikling og legge til rette et bedre grunnlag for fremtiden.

– Vi tar imot foreldre fra hele Vestlandet. Stavanger har sitt eget tilbud, men vi har også en del fra Rogaland her, supplerer koordinatoren Halvor Elde.

Hvor mange i Norge som er foreldre til barn med hørselshemming, har de ikke oversikt over. Men de tror det er langt flere som ville hatt nytte av «Se mitt språk».

– Det er synd at helsevesenet og pedagoger ikke har bedre rutiner for å informere foreldre om dette tilbudet, sier Bøe.

– Ingen automatikk

Statistisk sett fødes under 1 prosent med

et hørselstap. De senere årene er det blitt født 60.000 barn hvert år. Siden 2008 blir alle nyfødte barn hørselsscreenet (se egen sak).

– Høresentralen bistår med tekniske hjelpemidler. Det er ingen automatikk at de også skal fortelle om de pedagogiske mulighetene, sier Elde.

De forteller at de fleste foreldrene kommer i kontakt med Statped gjennom PPT eller rådgivertjenesten i Statped, men at det er avhengig av at foreldrene kommer i kontakt med folk som vet om tilbudet.

– Vi synes selvfølgelig at alle barn bør vite om dette tilbudet og muligheten om å treffe andre barn med hørselshemming. Dette er helt vanlige barn med ulik grad av hørselstap som går på hjemmeskolen og følger vanlig undervisning, men som også har behov for å treffe andre hørselshemmede barn, lære mer om eget hørselstap og utveksle erfaringer, fremholder seksjonslederen, og legger til:

– Foreldrene som er her på «Se mitt språk» har valgt å få tegnspråkopplæring for å kommunisere med barna. Kommunikasjon må være det viktigste av alt.

De er overbevist om at det beste er å starte med tegnspråkopplæring så tidlig som mulig, før man vet om barnet vil komme til å bruke mye tegnspråk eller ei. Det vil lette på kommunikasjonen.

– Om barnet trenger tegnspråk eller ikke har ingen direkte sammenheng med hørselstapet. Vårt utgangspunkt og mål er at barna skal få mulighet til tospråklighet slik at de kan bruke det språket som er mest hensiktsmessig i den enkelte situasjon. Språk er nøkkelen til egenutvikling, og tospråklighet er aldri farlig, understreker Bøe, og fortsetter:

– Faren legger i om man vektlegger ett språk ensidig. Kan de tegnspråk kan de bruke tolk når lyden er borte eller det er mye støy, kan de norsk kan de lese eller skrive når de trenger det. Kan de begge deler bare halvveis er ikke noen av språkene mye til hjelp.

Hos Norges Døveforbund trekker oppvekstkonsulentene frem viktigheten av tospråklighet.

– Vi er av den oppfatning at en god språkopplæring er viktig, sier oppvekstkonsulent Aina Therese Fossum, med trykk på språk, og utdyper:

– Å lære et barn å snakke, lytte og uttale lyder er ikke det samme som å lære et godt språk. Barna må få god opplæring i begge språk.

Norges Døveforbund (NDF) har et eget foreldre- og oppvekstutvalg bestående av foreldre til hørselshemmede barn.

Særlig tilrettelegging og rettigheter i

forbindelse med barnehage og skole er noe foreldre lurer på når de tar kontakt med oppvekstkonsulentene. En utfordring er inkompetanse i kommunene, en annen er å skaffe nok utdannede pedagoger, forteller hun. Manglende informasjon om språktilbud er også en utfordring. Her deler NDF samme oppfatning som Statped Vest, at det er et problem å få informasjon ut til foreldre som akkurat har fått vite at barnet hører dårlig.

– Det er veldig personavhengig og tilfeldig hvem foreldrene møter på hva slags informasjon de får angående språklige tilbud. Det har lenge vært et stort problem, vi ser at foreldrene som kontakter oss har fått ulik informasjon

avhengig av den de snakker med og deres ståsted, om de er for talespråket, eller om de er for tospråklighet, forteller Fossum.

SE MITT SPRÅK: Bibbi Cronen Leinebø og Solveig K. Breivik er to av kursholderne i «Se mitt språk», kurspakken som tilbys foreldre til hørselshemmede barn. De forteller at barna som kommer til deltidsopphold ofte har gjort seg de samme erfaringene fra egne nærskoler, og har mye til felles.

FOTO: ANNE JO LEXANDER

NATTLAND SKOLE

- Tidligere Hunstad skole. Ligger fortsatt på Hunstad og kalles avdeling Hunstad inntil Nattland skole er ferdig.
- Har heltidstilbud for 20 elever fra 1.-10. trinn
- Har 40 deltids elever som kommer til Nattland for å ta del i et tegnspråklig miljø, og 60 elever som er tunghørte og kommer en gang i halvåret.

Tre av 1000 nyfødte har hørselstap

Siden 2008 blir alle nyfødte barn hørselsscreenet når de er et par dager gamle.

Årlig fødes cirka 50.000 barn i Norge, ifølge SSB. Bare dager gamle sjekker barnepleiere hørselen ved hjelp av et apparat og en propp som settes inntil øret. Den undersøker funksjonen til det indre øret. Ved St. Olavs Hospital, der de har utført disse testene siden 2002, regner man med at tre av 1000 barn statistisk sett vil ha nedsatt hørsel fra fødselen av. Reagerer det indre øret ikke på testen, blir barnet sendt videre til Høreavdelingen ved den enkelte sykehus for ytterligere utredning.

– Her testes de på forskjellige måter, og ofte må det flere besøk til før vi er sikre på om det foreligger hørselstap. Nyfødtscreeningen gir

god indikasjon på hørselstap. Dersom screeningen ikke er utført på barsel, henvises de hørsentralen automatisk,

forteller Flemming Slinning Vassbotn (innfelt), leder av Hørsentralen ved Haukeland Universitetssykehus.

– Hørselstap er påvist nedsatt hørsel ut over normalområdet. Det kan deles inn i mildt, moderat, alvorlig og svært alvorlig, legger han til.

Ved hørselstap blir barn meldt videre til Syns- og audiopedagogisk tjeneste i Hordaland.

Her presiserer han at Høreavdelingen sin oppgave er å utrede og diagnostisere hørselstap, samt igangsette og oppfølge høreapparat når dette er nødvendig.

– Henvisningsrutinene våre er slik at vi henviser til fylkesaudiopedagog. Det er de som ved behov henviser videre til Statped Vest for videre tiltak som blant annet «Se mitt språk». Vi har ingen henvisningsmyndighet til tegnspråklig opplæring. Dette skal gå gjennom PPT eller Fylkesaudiopedagog, sier han, og legger til at dersom Statped Vest ønsker justering eller endring av rutiner er de velkommen til å gi tilbakemelding direkte til avdelingen.

– At de kritiserer oss for å være for opptatt av det hørselstekniske føler vi er urimelig da det er dette som er vår jobb, kommenterer Vassbotn.

god indikasjon på hørselstap. Dersom screeningen ikke er utført på barsel, henvises de hørsentralen automatisk,

forteller Flemming Slinning Vassbotn (innfelt), leder av Hørsentralen ved Haukeland Universitetssykehus.

– Hørselstap er påvist nedsatt hørsel ut over normalområdet. Det kan deles inn i mildt, moderat, alvorlig og svært alvorlig, legger han til.

Ved hørselstap blir barn meldt videre til Syns- og audiopedagogisk tjeneste i Hordaland.

Her presiserer han at Høreavdelingen sin oppgave er å utrede og diagnostisere hørselstap, samt igangsette og oppfølge høreapparat når dette er nødvendig.

– Henvisningsrutinene våre er slik at vi henviser til fylkesaudiopedagog. Det er de som ved behov henviser videre til Statped Vest for videre tiltak som blant annet «Se mitt språk». Vi har ingen henvisningsmyndighet til tegnspråklig opplæring. Dette skal gå gjennom PPT eller Fylkesaudiopedagog, sier han, og legger til at dersom Statped Vest ønsker justering eller endring av rutiner er de velkommen til å gi tilbakemelding direkte til avdelingen.

– At de kritiserer oss for å være for opptatt av det hørselstekniske føler vi er urimelig da det er dette som er vår jobb, kommenterer Vassbotn.

Tekst: Anne-Jo Lexander
anne.jo@av-avis.no